

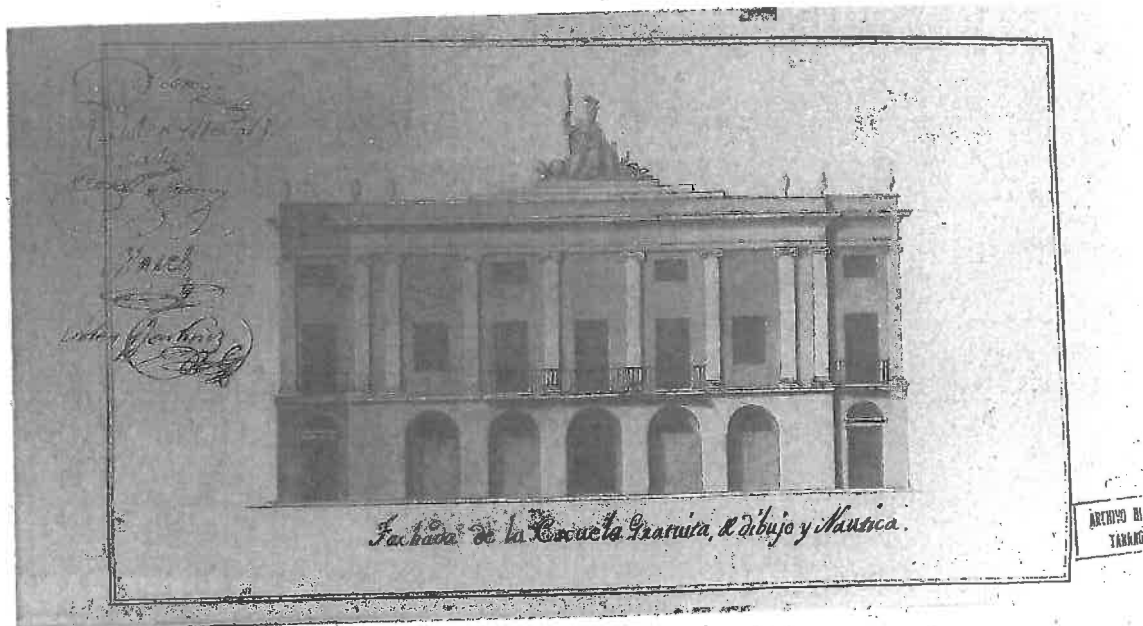
Materials didàctics

de l'Arxiu Històric de Tarragona

GUIA DIDÀCTICA PER A LA HISTÒRIA DE L'ENSENYAMENT A TARRAGONA



M. Isabel Miró Montoliu
Jordi Piqué Padró



Alçat acolorit de la façana principal de l'Escola de Dibuix i Nàutica de 1826, a la plaça del Pallol. Protocol de Francesc Sales i Soler (AHT).

FOTO DE LA COBERTA
Pati de l'escola de Jesús i Maria, cap a l'any 1920.
Tarragona: la Imatge i el Temps

© Arxiu Històric de Tarragona

© by M. Isabel Miró Montoliu i Jordi Piqué Padró

Muntatge
Nei Torrell Camps

Impressió
Gràfiques Arrels

D. L.: T. 165/2002

84 - TARRAGONA.-Grup Escolar Saavedra



Grup Escolar Saavedra, cap a l'any 1920. Tarragona: la Imatge i el Temps

Sumari

1. Introducció
2. Conceptes bàsics
3. L'Arxiu Històric de Tarragona
4. Àmbits de recerca
 - 4.1 Àmbit 1: L'ensenyament des de mitjan de la dècada del segle XIX fins a la dècada dels anys vint
 - 4.2 Àmbit 2: L'ensenyament durant la Segona República i la Guerra Civil
 - 4.3 Àmbit 3: Ensenyament i franquisme
 - 4.4 Àmbit 4: L'ensenyament a la transició política
5. Anàlisi específica de diferents fonts i tipologies documentals
 - 5.1 L'expedient administratiu
 - 5.2 Altres tipus de documents
 - 5.3 La fotografia
 - 5.4 Els diaris
 - 5.5 Les revistes
 - 5.6 La publicitat
 - 5.7 El cartell
 - 5.8 Materials escolars

i. Introducció

En els darrers anys, la col·laboració entre l'Arxiu Històric de Tarragona i el Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili ha possibilitat la realització de diverses activitats: seminaris per a alumnes de tercer cicle, tallers d'història, visites guiades, pràctiques de recerca i la realització del curs Fons documentals per a l'estudi de la història de l'ensenyament. Posteriorment, una síntesi dels continguts impartits en l'esmentat curs fou publicada en el número 29 de la revista *Kesse*, editada pel Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona.

Ara la present *Guia didàctica per a la història de l'ensenyament* pretén esdevenir un instrument més per aconseguir els objectius que ens proposem: d'una banda, aprofundir en el coneixement de les fonts documentals que ofereixen la informació per a la recerca de la història de l'ensenyament contemporani a Tarragona; i, de l'altra, proporcionar les tècniques d'investigació i la metodologia necessàries. Malgrat que aquesta guia s'adreça principalment als futurs investigadors de la història de l'ensenyament, la seva utilitat és òbvia per a la resta d'usuaris dels arxius que consideren l'ensenyament com un àmbit més dins la seva recerca.



Façana principal de l'Institut Antoni Martí Franquès, ubicat a la Rambla Vella, en l'actual seu de l'Arxiu Històric de Tarragona. Arxiu d'Imatges (AHT).

2. Conceptes bàsics

DOCUMENT

La Llei 9/1993 del patrimoni cultural català defineix el document de la següent manera:

«(...) s'entén per document tota expressió en llenguatge oral, escrit, d'imatges o de sons, natural o codificat, recollida en qualsevol mena de suport material, i qualsevol altra expressió gràfica que constitueixi un testimoni de les funcions i les activitats socials de l'home i dels grups humans.»

Per tant, el concepte de document implica:

- UN SUPORT, que pot ser des dels més antics com una peça de fang o el paper, fins als més moderns com un disc magnètic o un disc òptic (CD), una fotografia, un vídeo i, òbviament, el paper;
- UNA INFORMACIÓ, és a dir, la notícia que transmet;
- UN REGISTRE, l'element que fixa la informació, que pot ser la tinta, l'impuls electromagnètic o el raig làser del procés de digitalització.

DOCUMENT D'ARXIU

A més de ser un suport amb una informació fixada per un registre, els documents d'arxiu tenen unes altres característiques:

- Els documents són **SERIATS**: es produeixen d'un en un i amb el pas del temps constitueixen sèries. Per exemple, els expedients acadèmics d'un institut.
- Es produeixen **SEGONS L'ACTIVITAT DEL PRODUCTOR**: els expedients acadèmics que es produeixen en un centre d'ensenyament tenen la utilitat de controlar i reflectir la vida de l'alumne al centre; no es fan per, si el dia de demà un estudiant esdevé un personatge famós i és notícia, veure les notes que treia quan estudiava.
- SÓN **EXCLUSIUS**: la informació que conté un document és única, i rarament es troba en un altre document amb una intensitat idèntica o amb els mateixos matisos. Per exemple, les actes del claustre de professors.
- **LA INTERRELACIÓ**: els documents aïllats no tenen sentit. En canvi, els documents d'arxiu estan relacionats entre ells. Per exemple, un certificat mèdic dins d'un expedient acadèmic.



EXPEDIENT

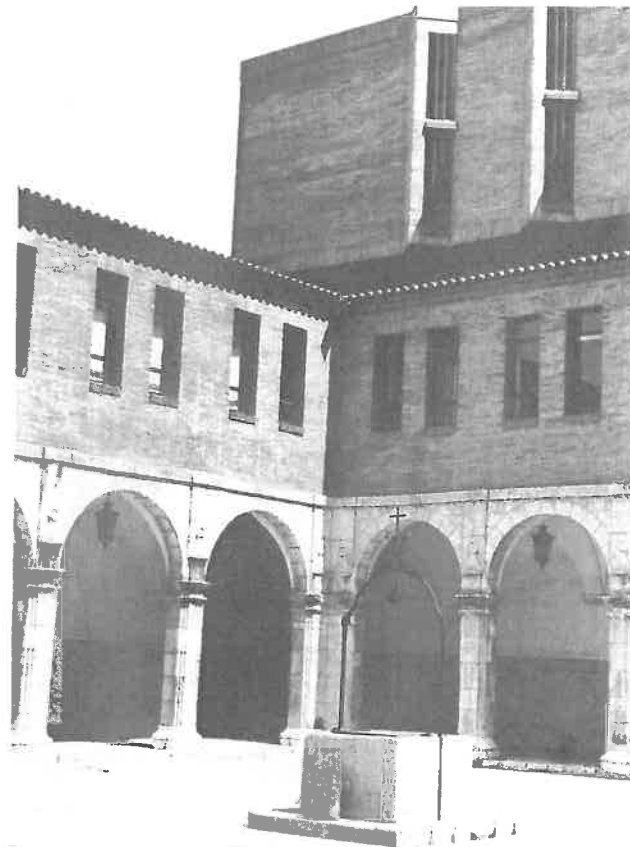
Un expedient és una unitat formada per un conjunt ordenat de documents administratius, aplegats o generats per resoldre un assumpte concret i determinat. Els documents d'un expedient no tenen sentit si estan aïllats, és a dir, fora de l'expedient. Per exemple, els expedients acadèmics.

FONS DOCUMENTAL

És el conjunt format per tots els documents generats o rebuts per una institució, un organisme o una persona física durant el desenvolupament de la seva activitat. Per exemple, el fons documental de l'IES Comte de Rius o el fons documental personal d'un docent.

3. L'Arxiu Històric de Tarragona

La història es remunta a l'any 1931 quan el Ministeri de Justícia i el Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts, decretaven que tots els protocols notariaus de més de cent anys procedents dels districtes que no fossin capital de col·legi notarial —a Catalunya només ho és Barcelona— havien d'ingressar als arxius històrics provincials, que havien de crear-se a totes les capitals de província. Passat el parèntesi de la Guerra Civil (1936-1939), i en base a les disposicions emanades del Decret de 1931, el primer arxiu històric provincial que es creà a Catalunya fou el de Tarragona, l'any 1944. L'any 1981, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya assumia la gestió del centre que, amb el nom d'Arxiu Històric de Tarragona (AHT), s'integrava a la Xarxa d'Arxius de la Generalitat de Catalunya. Un any més tard, era inaugurada la nova seu de la rambla Vella, instal·lada al voltant de l'antic claustre del convent dels franciscans, del segle XVIII.



Claustre de l'Arxiu Històric de Tarragona

En l'àmbit provincial l'AHT ingressa reglamentàriament la documentació generada per l'Administració de la Generalitat i l'Administració perifèrica de l'Estat. En l'àmbit comarcal, ingressa també la documentació dels ajuntaments del Tarragonès i la d'altres entitats públiques i privades que ho sol·liciten.

Actualment, l'AHT custodia 5.125 metres lineals de documentació, amb més de cent fons documentals, des de l'any 1206 fins a l'any 1995. Cal destacar també l'existència d'una secció audiovisual amb 18.500 imatges i 215 enregistraments sonors. D'altra banda, el centre compta amb una biblioteca auxiliar amb 6.634 llibres i una hemeroteca auxiliar amb 534 capçaleres.

4. Àmbits de recerca

ÀMBIT 1

L'ensenyament des de mitjan del segle XIX fins a la dècada dels anys vint

Breu introducció històrica a l'àmbit

En el darrer terç del segle XIX es registrarà el progressiu establiment de les escoles públiques, la qual cosa tindrà una repercussió directa en l'augment de l'alfabetització que a Tarragona passarà del 21,7% de l'any 1860 al 73,5% de l'any 1930. En aquest període l'ensenyament deixarà de ser monopoli de l'estament eclesiàstic. L'any 1843 s'inaugurarà el primer curs de l'Escola Normal de Mestres i dos anys més tard impartirà les primeres classes l'Institut de Segon Ensenyament de Tarragona. D'altra banda, cap a finals de la dècada dels vuitanta es començaran a rebre recursos de l'Administració de l'Estat per tal de promoure l'ensenyament primari i secundari, un ensenyament que fins aleshores només s'havia mantingut amb els recursos aportats per les institucions locals.

Temes específics de recerca

1. Les escoles públiques de Tarragona (finançament, instal·lacions, equipaments, professorat, alumnat, sistema pedagògic, etc.).
2. L'ensenyament privat a Tarragona (col·legis religiosos i particulars, edificis i equipaments, objectius curriculars, tipologia del professorat i de l'alumnat, etc.).

3. Moviment associatiu i formació d'adults: una instrucció bàsica amb un caire més popular, obrer i laic.
4. El professorat: formació, retribució i condicions de vida, evolució de la imatge del mestre, etc.).

Fons documentals

Fons municipal de Tarragona, sèries d'Instrucció Pública (segles XIX-XX) (AHMT)

Fons del Govern Civil de Tarragona, sèrie d'expedients d'associacions (1862-1977) (AHT)

Fons IES Martí Franquès (1845-1970) (AHT i Arxiu de l'IES Martí Franquès)

Fons Pau Delcòs (1920-1960) (AURV)

Fons de la Diputació de Tarragona, sèries d'Instrucció Pública i d'Obres Públiques (AHDT)

Fons de l'Escola de Dibuix i Nàutica (iniciis segle XIX) (Arxiu de l'IES Martí Franquès)

Fons de l'Escola Normal de Mestres de Tarragona (AURV)

Biblioteca i Hemeroteca

ALEGRET, A. *Tarragona a través dels s. XIX*. Tarragona: Sucursal de Torres y Virgili, 1924.

COMES NOLLA, G. y JIMÉNEZ, B. «La escuela Normal de Maestros de Tarragona. 1912-



1923». A: *III Jornades d'Història de l'Educació dels Països Catalans*. Girona: Grafis/Sant, 1979.

GALÍ, Alexandre: *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya. 1900-1936. Ensenyament primari i ensenyament secundari*. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1979.

GINER FILELLA, Ramon: *Les cases col·legi teresianes de Tarragona*. Tarragona: Els Ibanos, 1999.

Institut Martí Franquès. Tarragona 1845-1995. Tarragona: Comissió 150 Aniversari IB Martí Franquès, 1995.

MAGRIÑÀ, A. *Tarragona en el s. XIX*. Tarragona: Establecimiento tipográfico de Herederos de J. A. Nel'lo, 1901.

Memorias. Institut Martí Franquès (1849-1922) (AHT)

MORERA I LLAURADÓ, E. *Tarragona antigua y moderna*. Tarragona: Establecimientos tipográficos de F. Asis e Hijo, 1894.

NOGUERA ARROM, Joana: *La Escuela Normal de Tarragona (1843-1931)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1984.

SOLÀ I GUSSINYER, Pere: *Itineraris per la sociabilitat meridional catalana. L'associacionisme i la cultura popular a la demarcació de Tarragona (1868-1964)*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1998.

YEVES, C. *Estudios sobre la Primera Enseñanza*. Tarragona: Imprenta y Librería de José A. Nel·lo, 1861.

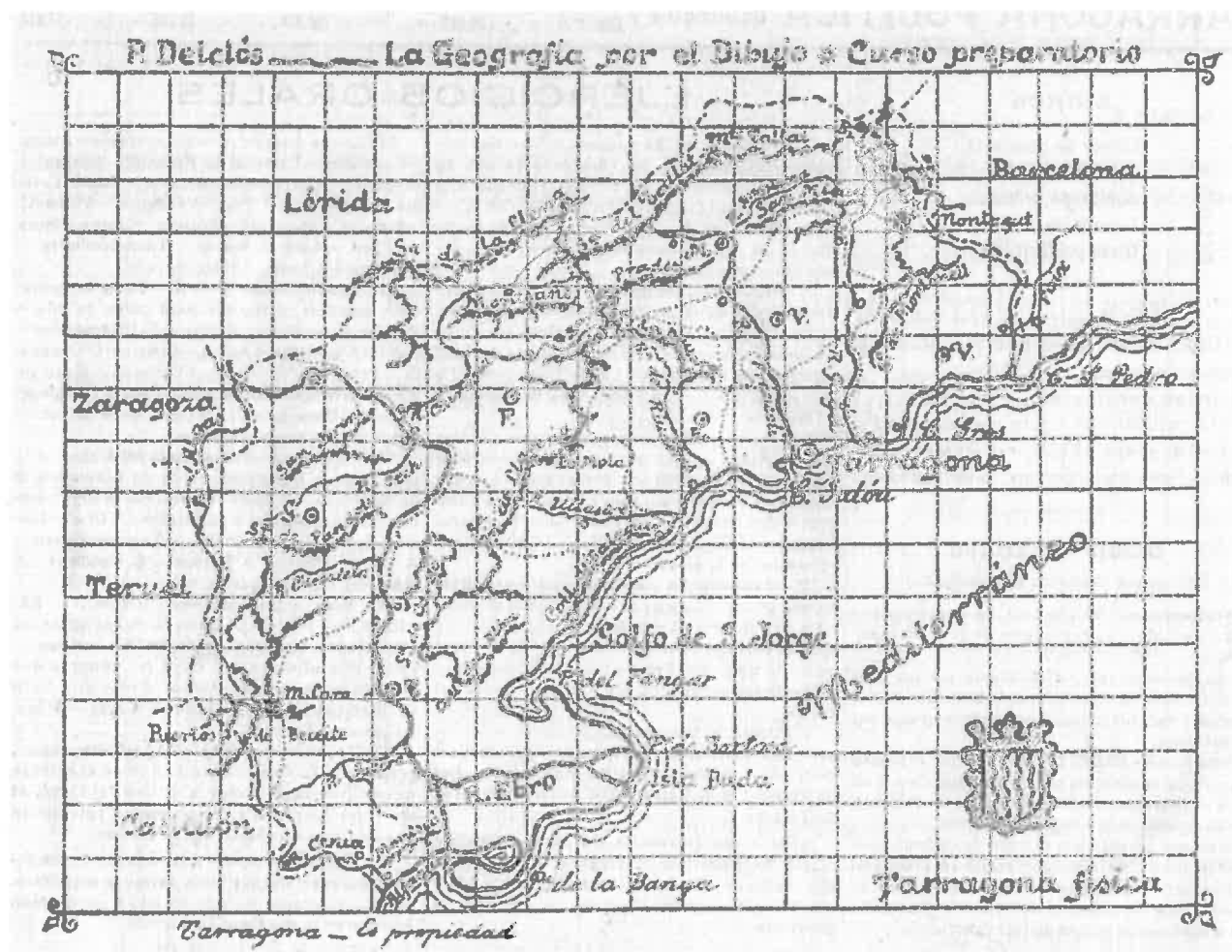
Premsa local (AHT, Biblioteca - Hemeroteca Municipal, Biblioteca Pública)

Plantejament d'una pràctica de recerca

Hi ha relació entre el funcionament gremial i les associacions professionals a la Tarragona del segle XIX?

Procediment de recerca

- Recerca d'informació a la biblioteca sobre les societats tarragonines del segle XIX. Selecció de dues societats.
- Formalització del full de comanda d'aquestes societats dins del fons corresponent de l'AHT.
- Estudi dels estatuts i el seu funcionament.
- Treure unes conclusions comparatives.



Col·lecció particular

NOTA

Abans cal interessar-se pel funcionament dels gremis. Hi ha informació a les biblioteques de les facultats.

ÀMBIT 2

L'ensenyament durant la Segona República i la Guerra Civil

Breu introducció històrica a l'àmbit

En els primers anys d'aquest període es desenvoluparan dos projectes emblemàtics, iniciats l'any 1928, que palesen la preocupació per formar les classes populars: L'Escola del Treball i el Patronat d'Ensenyament Mercantil. Encetada ja la dècada dels anys trenta, les noves autoritats republicanes afrontaran ben aviat la problemàtica que afectava l'educació. L'any 1932 s'inaugurava el col·legi públic de Saavedra, un complex educatiu modern. Tanmateix, les places continuaven essent insuficients per assegurar l'escolarització de tots els infants. La revolució i la Guerra Civil capgiraran la situació. El Consell de l'Escola Nova Unificada gairebé aconseguirà l'escolarització plena, no només d'aquells nens sense plaça, sinó que també integrarà més de 2.000 alumnes que assistien a les diferents escoles religioses.



Aula de dibuix de l'Escola del Treball, any 1935. Fons IES Comte de Rius (AHT).

Temes específics de recerca

1. La gènesi de la formació reglada de les classes populars: Escola del Treball i Patronat de l'Ensenyament Mercantil
2. La situació escolar de la ciutat durant la Segona República i l'actuació de les autoritats republicanes locals
3. Escola i guerra: instal·lacions, equipaments, professorat i alumnat
4. El Magisteri a la dècada dels anys trenta
5. Continguts pedagògics: escola pública / escola religiosa
6. La influència de l'Escola Nova a les escoles tarragonines

Fonts documentals

Fons de la Delegació Provincial d'Hisenda, sèrie de Classes Passives i sèrie de Nòmines (1850-1966) (AHT)

Fons de l'IES Comte de Rius / Escola del Treball (1928-1989) (AHT)

Fons del Patronat d'Ensenyament Mercantil de Tarragona (1928-1964) (AHT)

Fons de l'Associació d'Alumnes de l'Escola del Treball (1927-1972) (AHT)

Fons de l'Escola Normal de Mestres (AURV)

Biblioteca i Hemeroteca

CARBONELL SEBARROJA, Jaume: *L'escola normal de la Generalitat. 1931-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1977.

DUCH PLANA, Montserrat: *República, reforma i crisi. El Camp de Tarragona (1931-1936)*. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1994.

FIGUERAS, M. J. I TEIXIDÓ, J.: *L'ensenyament a Tarragona (1931-1936)*. Tesi inèdita de llicenciatura F.C.E.: Tarragona, 1981.

FONTQUERNI, E., RIBALTA, M.: *L'ensenyament a Catalunya durant la Guerra Civil. El CENU*. Barcelona: Barcanova, 1982.

GONZÁLEZ-AGÀPITO, Josep. *Bibliografia de la Renovació Pedagògica (1900-1939)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1978.

HERAS CABALLERO, P. MAS ARRONDO, C.: *Els primers cent anys de la Cambra*. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1987.

NAVARRO, R.: *L'educació a Catalunya durant la Generalitat 1931-1939*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

PIQUÉ-PADRÓ, Jordi: *La crisi de la rereguarda. Revolució i Guerra Civil a Tarragona (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Diputació de Tarragona, 1998.

Prensa local (AHT, Biblioteca Hemeroteca Municipal, Hemeroteca Provincial de la Caixa d'Estalvis de Tarragona, Biblioteca Pública de Tarragona)

Plantejament d'una pràctica de recerca

Estaven ben pagats els mestres a la Segona República?

Procediment de recerca

- Delimitació temporal de la recerca.
- Selecció de categories dins del magisteri: mestres públics (homes/dones), mestres privats, professors d'instituts, directors, etc.
- Identificació del fons documental i formalització dels fulls de comanda per consultar els documents de l'AHT.
- Estudi dels documents. Es poden fer gràfics comparatius.
- Elaboració d'unes conclusions.

NOTA

Seria molt encertat cercar informació sobre les nòmines d'altres professors, així com del nivell de vida del moment.

ÀMBIT 3

Ensenyament i franquisme

Breu introducció històrica a l'àmbit

La llarga i grisa etapa del franquisme incidirà decisivament sobre l'escola. El règim totalitari exercirà un ferri control polític sobre tot el sistema educatiu, el qual esdevindrà un dels eixos d'implantació de l'ideari del nou estat franquista. De la mateixa manera, la conjuntura possibilitarà que l'estament eclesiàstic imposi els seus valors morals i religiosos mitjançant l'escola. Altrament, la ferotge i sistemàtica repressió contra el magisteri republicà anorrearà aquell moviment renovador de mestres que havia existit en la dècada dels anys trenta.

Temes específics de recerca

1. La repressió del magisteri a Tarragona.
2. El nou règim i els nous objectius i continguts pedagògics.
3. La formació en l'ideari franquista més enllà de l'escola: Secció Femenina, Frente de Juventudes, etc.
4. L'ensenyament com a tema de debat en el moviment antifranquista clandestí.



Cartell, any 1953. Fons IES Comte de Rius (AHT)

Fonts documentals

Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1943-1984) (AHT)

Fons dels Centres Penitenciaris de Tarragona (1939-1975) (AHT)

Fons de l'Institut Musical de Tarragona (1939-1977) (AHT)

Fons del Patronat Provincial de Formació Professional (1952-1974) (AHT)

Fons de la Junta Provincial de Formació Professional (1956-1971) (AHT)

Fons dels «Hogares Rurales del Frente de Juventudes» (1940-1970) (AHT)

Fons Secció Femenina (AHT)

Fons de la Diputació de Tarragona, sèrie Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1941-1968) (AHTD)

Fons Roc Llop Convalia (1939-1985) (AHT)

Expedients de personal docent. Delegació d'Ensenyament de Tarragona



2 Coberta de *Flechas y Pelayos*, Madrid, 30 de novembre de 1941. Hemeroteca auxiliar (AHT)

Biblioteca i Hemeroteca

GONZÁLEZ AGAPITO, J.; MARQUÈS SUREDA, S.: *La repressió del professorat a Catalunya sota el franquisme (1939-1943) segons les dades del Ministeri d'Educació Nacional*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996.

MARQUÈS SUREDA, Salomó: *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Girona: Universitat de Girona - Llibres del Segle, 1995

MORENTE VALERO, F.: *La escuela y el Estado Nuevo. La depuración del magisterio nacional (1936-1943)*. Valladolid: Ámbito, 1997.

Premsa local (AHT, Biblioteca Hemeroteca Municipal, Hemeroteca Provincial de la Caixa d'Estalvis de Tarragona, Biblioteca Pública de Tarragona)

Plantejament d'una pràctica de recerca

Quina era l'educació informal dels ideals franquistes que rebia la joventut durant els anys 40?

Procediment de recerca

- A l'hemeroteca, recerca d'informació a la premsa de la situació educativa dels anys 40.
- Selecció del segment de joves que es vol estudiar.
- Formalització dels fulls de comanda, segons el fons que es consideri més oportú, per consultar els documents de l'AHT.
- Estudi dels documents, objectius, activitats, etc.
- Elaboració d'unes conclusions, relacionant-les amb el context sociopolític que es vivia a Tarragona.

NOTA

Hom pot documentar-se a través de llibres de Tarragona en diverses biblioteques de les facultats, de l'Hemeroteca Municipal de Tarragona o en el mateix Arxiu Històric de Tarragona.

ÀMBIT 4

L'ensenyament a la transició política

Breu introducció històrica a l'àmbit

L'efervescència política, social, econòmica i cultural que comportà el pas d'un règim totalitari a un sistema democràtic també repercutirà, òbviament, en el sistema educatiu. Bona part del debat que s'iniciarà en aquells anys encara és vigent: escola pública o escola privada, la reforma del sistema educatiu, el nou rumb de la formació professional, l'autonomia de la Universitat, etc.

Temes específics de recerca

1. L'ensenyament en el programa electoral dels partits democràtics.
2. Els primers ajuntaments democràtics i la situació escolar.
3. La democratització de l'escola pública.
4. La formació d'adults.

Fonts documentals

Fons Moviment Comunista de Catalunya (1963-1991) (AHT)

Fons Moviment de Defensors de la Terra (1982-1991) (AHT)

Fons Candidatura per a la Participació dels Veïns (1979-1983) (AHT)

Fons Federació d'Associacions de Veïns de Tarragona (1976-1983) (AHT)

Biblioteca i Hemeroteca

L'ensenyament bàsic i preescolar a Tarragona. 1985.
Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 1985.

OLIVÉ SERRET, E.; PRATS BATET, Josep M.: *Història dels estudis universitaris a Tarragona: un trajecte de vuit-cents anys.* Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 1999.

Panoràmica de l'ensenyament de Tarragona, 1981.
Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 1982.

RECASENS COMAS, J. M. I SÁNCHEZ REAL, J. *El Instituto de enseñanza Media "Antonio Martí y Franqués", 1980.*

Premsa local i publicacions periòdiques (AHT, Biblioteca Hemeroteca Municipal i Biblioteca Pública)

Publicacions dels partits polítics (Hemeroteca Provincial de la Caixa de Tarragona)



Fullet. Fons Moviment Comunista de Catalunya (AHT)

Plantejament d'una pràctica de recerca

Amb l'arribada de la democràcia, els partits polítics jugaren fort amb el tema d'ensenyament. Quins trets diferenciadors trobem entre dos partits?

Procediment de recerca

- Recerca d'informació sobre els partits polítics durant les primeres eleccions democràtiques.
- Selecció de dos partits per comparar.
- Formalització dels fulls de comanda, segons el fons que es consideri més oportú, per consultar els documents de l'AHT.
- Estudi dels documents i de la informació obtinguda a través de la premsa i dels fullets dels programes electorals dels partits.
- Elaboració d'unes conclusions comparatives.

NOTA

A l'hemeroteca Provincial de la Caixa de Tarragona hi ha la documentació de propaganda que generaven els partits.



Fullet. Fons Moviment Comunista de Catalunya (AHT)

5. Anàlisi específica de diferents fonts i tipologies documentals

De qualsevol document que s'utilitza en una recerca, tant per citar-lo correctament com per tornar-hi en posteriors investigacions, se n'ha de prendre la referència, que com a mínim inclourà les dades següents:

Arxiu
Arxiu Històric de Tarragona

Fons documental
Govern Civil de Tarragona

Sèrie
Associacions

Descripció
Mútua Escolar Cossetània

Dades
1932-1935

Signatura topogràfica
1.137

5.1. L'expedient administratiu

Un expedient serà una unitat formada per un conjunt ordenat de documents administratius, aplegats o generats per resoldre un assumpte concret i determinat.

En cas que els expedients continguin documents on consti un beneficiari o siguin expedients personals (nòmines, expedients de classes passives, acadèmics, penitenciaris, etc.) utilitzarem fitxes d'ampliació adaptades a les dades del document, com en els exemples següents.

Motiu de la pensió: orfandat
Data de concessió: 5 maig 1924
Quantitat: 36,66 ptes. mensuals
Descomptes: -
Apoderat/ada: xxxxxxxx
Observacions:

FICHA DEL TITULAR Y BENEFICIARIO DE HABERES PASIVOS		HABERES PASIVOS DE CARÁCTER CIVIL	
Nombre: <i>Luisa</i> Apellido: <i>Balaguer</i> Fecha de nacimiento: <i>16 de Julio de 1870</i> Lugar de nacimiento: <i>Tarragona</i> Estado civil: <i>Viuda</i> Grado: <i>10^a</i>		Motivo de la pensión: <i>Viudedad</i> Estado: <i>Viuda</i> Hijos: <i>nieta</i>	
Concepto: <i>Magisteria</i> Fecha de la concesión: <i>10 de Abril 1943</i> Alta en esta Oficina: <i>31 de marzo 1943</i> Se extingue en: _____ Proviene de: _____ Se traslada a: _____ Apoderado por: <i>Emigrama Lote Bonner</i> (En 4 de octubre 1943) <i>Luisa Balaguer</i>		CUANTIA Pensión anual: <i>9.000</i> Ptas. Al mes: <i>11667</i> Descuento (1): <i>5</i> Líquido: <i>16153</i>	
Datos para la nómina de: <i>Magisteria Civil</i> Grupo: <i>Magisteria</i> Pensiónista a: _____ (El de reconocimiento y distribución de estos haberes pasivos que se expresan en el recibo)		Por nómina de: _____	

Fitxa personal de la vídua de Pau Delclós, any 1943. Fons Delegació Provincial d'Hisenda de Tarragona (AHT)

Institució: Hisenda
Data: 1932 *Lloc:* Partit Judicial Tarragona
Extracte del contingut: nòmines Magisteri
Observacions:

Fitxa personal

Cognoms i nom: Perpinyà Soler, Remei
Lloc de naixement: Marçà *data:* 8/4/1905
Adreça: Major, 23 *població:* Tarragona
Estat civil: soltera
Fills: —
Professió: mestra
Actiu: x *Pensionista:*

Data d'incorporació a l'empresa/nomenament: 15/9/37
Data de la baixa: _____ *Motiu:* _____
Nom de l'habilitat/ada: Joan Tarrida
Valor nominal
Valor íntegre: 666,64 ptes.
Descomptes
Quantitat: 129,59 ptes. *Concepte:* _____
Valor a percebre: 537,05 ptes.
Observacions:

Fitxa penal

Sentència:
• *Institució:* Presó Provincial de Tarragona
• *Judici:* consell de guerra
• *Delicte:* auxili a la rebel·lió
• *Pena:* 8 anys d'inhabilitació especial
Ingrés a presó:
Data: 6 juny 1939 *Lloc:* Tarragona
Sortida:
Data: 18 agost 1939
Dades de la sentència:
Observacions:

Fitxa acadèmica

Curs acadèmic: 1959-60
Estudis: batxillerat
Dades acadèmiques:
Matèria: història *Qualificació:* notable *Professor:* xxx
Observacions:

5.2 Altres tipus documentals

Els documents administratius són els que ha rebut o creat l'administració com a resultat de l'execució de les funcions i tasques que s'hi realitzen. Ara bé, no tots els documents administratius o de referència s'engloben en expedients. Aquests altres documents també són bàsics per a la recerca de la història de l'ensenyament. Són, per exemple, les actes dels claustres de professors, memòries de les institucions, inventaris del material escolar, correspondència, etc.

Fitxa de contingut

Classe de document: acta del claustre de professors

Institució: Escola Normal

Data: 8 de juliol de 1950 Lloc: Tarragona

Relació de professors: xxxxxxxx

(en el cas de claustres, juntes, reunions, etc.)

Personal responsable que signa:

Nom: xxxxxxxx càrrec: xxxxxxxx

A qui va dirigit (si és correspondència):

Nom: càrrec:

Institució:

Resum del contingut / missatge:

Observacions:

Acta de constitución del Patronato de la Enseñanza Mercantil de Tarragona

En Tarragona a dos de agosto de 1928, siendo las 18 horas, reunidos en el Salón de Honor de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación, representados autorizados de esta Corporación, del Consejo Ayuntamiento de la Excmo. Diputación Provincial y del Centro de Dependientes del Comercio y de la Industria, acuerdan constituir el Patronato de la Enseñanza Mercantil de Tarragona de conformidad con las bases siguientes:

Primera = Integrado por representantes de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación, de la Excmo. Diputación Provincial, del Excmo. Ayuntamiento y del Centro de Dependientes del Comercio y de la Industria se constituye un Patronato que tendrá por objeto:

- a) La organización y sostenimiento de unas clases de enseñanza mercantil de carácter experimentalmente práctico y con vistas a la formación de los resultados mercantiles.
- b) La organización en Tarragona, de acuerdo con el programa el Estatuto de la Enseñanza Mercantil aprobado por R.D. de 21 de Noviembre de 1925, de una Escuela elemental de Comercio.

Acta de constitució de l'any 1928. Fons del Patronat de l'Ensenyament Mercantil de Tarragona (AHT)

5.3 La fotografia

Una fotografia és un repte, pot portar a moltes preguntes. La imatge d'una fotografia en l'estudi de la història de l'educació pot ser una eina molt útil per a la investigació de l'arquitectura escolar, jocs, material educatiu, vestuari, etc.

Fitxa de contingut

Tema: educació

Motiu: grup d'alumnes

Localitat: Tarragona *Any:*

Autor: xxxxxxxxx

Blanc i negre x *Color*

Anàlisi de la imatge

Element que destaca: grup de joves

Què vol remarcar l'autor: el record del moment

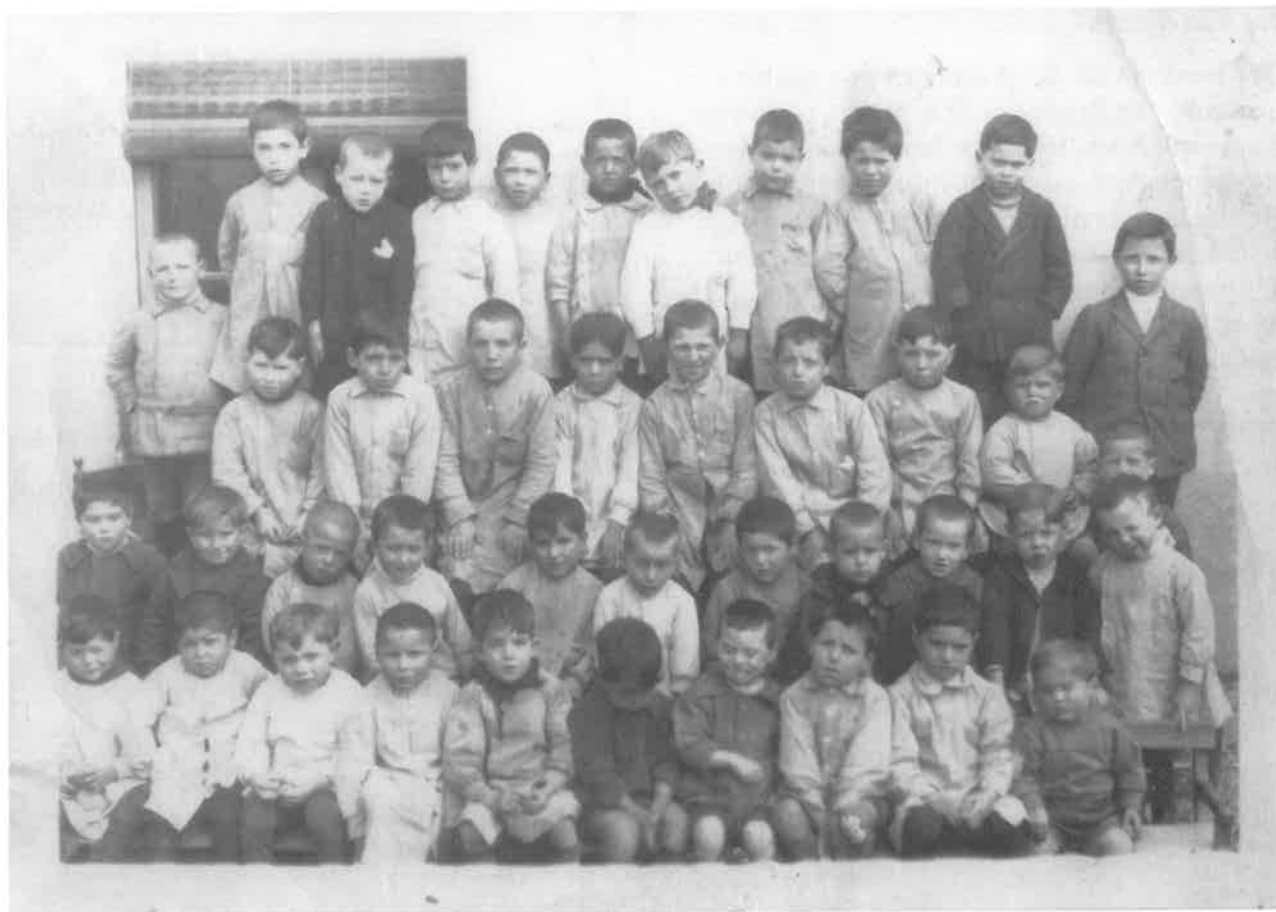
Forma part d'un conjunt:

Temàtica:

Relació de la imatge amb l'espai/temps: pels vestits podem catalogar-la als anys 50

Elements que configuren la fotografia i que no estan remarcats: l'edifici de l'Escola

Descripció de l'escena fotogràfica:



Fotografia d'un grup escolar a l'Espluga de Francolí, any 1928.
Fons Mn. Ramon Muntanyola i Llorach (AHT)

5.4 Els diaris

La premsa és un mitjà que ens pot ajudar a situar-nos en l'ambient dels propis esdeveniments històrics, tot i que hem d'anar amb compte perquè pot estar influenciada per la ideologia de la publicació. Així per a l'estudi de la història de l'educació quotidiana, ens pot proporcionar informació molt valuosa, sobre les institucions escolars locals, mestres, lleis, festes escolars, actes, etc.

Fitxa de contingut de l'article

Títol: Cara a cara

Columna: Des del Front estant

Autor: xxx

Data de l'article: 30/9/36 lloc: Vivel del
Río Martín

Temàtica: guerra

Imatge: no

Observacions:

Fitxa descriptiva de la publicació

Títol: Diari de Tarragona

Lema:

Vinyeta: escut de Tarragona

Lloc: Tarragona Data: 6 octubre 1936

Classe de publicació: premsa

Any: LXXXIII Núm: 246

Preu: 15 cts.

Seu Social: c. Julià Nogués 14

Característiques tècniques:

Format:

Nombre de planes xx dimensions de les planes 30x40

Nombre de columnes 3 Dimensions de les columnes variable

Fulletons: no

Superfície il·lustrada: (dibuixos, fotografies, ubicació i format)

Estructura:

Superfície impresa 80%

Superfície de publicitat 20%

Seccions

Observacions:

Article publicat al *Diari de Tarragona*, 6 d'octubre de 1936.
Hemeroteca auxiliar (AHT)

Fitxa analítica de l'article

Paraules clau: feixista

Personatges: no

Ideologia: republicana

Ressenya:

De milicià a mestre d'escola

Fa cosa d'un mes, tot parlant de la urgència amb què calia resoldre el problema escolar de primer ensenyament, assenyalàvem, també, la necessitat de fer una acurada selecció, quant als mestres, per tal de rebutjar rigorosament els desafectes a la República i a la causa antifeixista.

Afegíem que l'esmentada selecció podria arribar a produir el fet que manquessin mestres. Nosaltres recomanàvem que a manca de mestres titulars, es posés al front dels parvularis persones que, sense tenir el títol, posseïssin una cultura suficient per poder ensenyar als infants les primeres lletres; i que gaudissin unes condicions morals aptes per al tracte dels infants, i per iniciar la seva formació cívica.

No va gosar ningú a oposar-se públicament a la nostra proposta, sobre la rectitud d'intencions de la qual no creiem que ningú hi tingués res a dir. Però ens consta positivament que va produir una viva molèstia entre el personal titular del magisteri o almenys dintre un cert sector de l'esmentat personal. La nostra opinió fou considerada com absurda. I fins algú que tenia prou franquesa per expressar-nos personalment el seu criteri, ens manifestà que, científicament, era impossible que una persona, encara que fos de certa cultura, podés actuar amb èxit al davant d'un parvulari, si no havia cursat la carrera de mestre i no posseïa els coneixements que s'adquireixen per l'estudi de la Pedagogia i els inherents a les pràctiques escolars.

Es clar que no ens convencé aquella radical afirmació i que la refutàrem de seguida. Avui s'escau, però, que recordem l'incident, amb motiu d'una curiosa anècdota de guerra que ha viscut, com aquell qui diu, el nostre company Fort al front de l'Aragó i que ell mateix ens ha referit.

* * *

No recordem si trobant-se les nostres milícies a Lecera o bé a Letux —per al cas és igual— la mainada del poble, en plenes vacances, anava lliurement pels carrers, barrejada amb els milicians i lliurada a les entremaliadures i al contacte no gaire convenient, amb el lèxic, usos i costums propis de la gent d'armes.

Entre els milicians tarragonins, hi ha al·ludit poble un xicot d'uns trenta-cinc anys, boter d'ofici, que sap llegir un diari encara que les seves suors li costa; senzill d'ànima i ferm de cos. Es diu Albert Vinyes, però els companys de columna el coneixen per "el Primo".

Es coneix que el nostre boter, des del primer moment, allò de veure la mainada "espavilant-se massa" entre els milicians, no li féu gaire gràcia. Potser pensava l'home en els fills que havia deixat a Tarragona per tal d'anar ell al front a defensar-los contra el feixisme. La cosa certa és que un dia cridà un grupet d'aquells rapaces aragonesos, i els va dir:

—A ver: enseñadme donde está la escuela. Y venid conmigo, que nos vamos a divertir.

Era encara el temps de les vacances. Trobà l'escola, naturalment, abandonada. No solament abandonada, ans envaïda per la brutícia i la pols i amb senyals d'haver estat, poc o molt, víctima dels efectes de la lluita.

—Vamos, zagalas. A ver quién sabe barrer mejor de todos y a la una, a las dos, a las tres!

Capçalera del *Diari de Tarragona*, 6 d'octubre de 1936.
Hemeroteca auxiliar (AHT)

DIARI DE TARRAGONA

5.5 Les revistes

De qualsevol publicació periòdica podem treure molta informació, però en el cas de les publicacions infantils, al marge del missatge escrit, la càrrega de la imatge ens ajuda a situar-nos en l'ambient social del temps.

Es tracta de la mateixa fitxa descriptiva de contingut que la de premsa.

Fitxa analítica de contingut

Temàtica i ideari: (tendència política, social, econòmica i cultural: propòsit, segons l'editorial del primer número; amb quines publicacions polemítza; temàtica de les il·lustracions, etc.)

Equip de redacció: (direcció, consell de redacció, redactors, corresponsals, dibuixants, fotògrafs, col·laboradors habituals, etc.)

Aspectes d'empresa: (jurídics: propietat, editors responsables; econòmics: administrador, tiratge, subscripcions, etc.)

Fitxa històrica

Temes a què dedica especial atenció:

Articles destacats:

Informacions destacades:

Temes a què dedica números especials dedicats a:

Llibres o premsa que anuncia:

Tipus d'anuncis:



Coberta de *Flechas y Pelayos*, 14 de juliol de 1940.
Hemeroteca auxiliar (AHT)

5.6 La publicitat

Les empreses, des de fa molts anys, han utilitzat els mitjans de comunicació per atreure els compradors/usuaris, tot intentant que els seus productes fossin atractius: aliments, productes farmacèutics, llibres, utensilis, roba. També les institucions hi difonien el seu reclam que anava variant segons l'època: acadèmies, tallers, escoles, etc. Per a l'estudi de la història de l'ensenyament pot ser un mitjà atractiu de cercar informació.

Fitxa de contingut

Nom publicitari: Acadèmia Roig

Tema: educació

Publicació: premsa

Situació en la publicació: primera plana

Tamany: 8x15

Gràfic: no

Breu resum de l'anunci:

Paraules que destaca:

Estudi: recorregut a través del temps per veure l'evolució de la mateixa publicitat segons el context històric i polític de l'època.

Classes
de nit
ACADEMIA
ROIG

ACADÈMIA ROIG
SOTA EL CONTROL DE LA ESCOLA NOVA UNIFICADA

amb Doctors, Llicenciats, Mestres i Tècnics

15 Professors especialitzats - Classes tot el dia - Conferències especials per a senyoretes.

Ensenyament modern - Aules espaioses - Laboratoris - Biblioteca - Cinema - Saló d'actes, etc.

Preus molt econòmics

Colón, 24

Telèfon, 1540

Tarragona

Anunci publicat en el *Diari de Tarragona*, 6 d'octubre de l'any 1936. Hemeroteca auxiliar (AHT)

5.7 El cartell

El cartell, a través de la imatge i del text, pot donar una visió de la sensibilitat humana i de l'impacte que es volia transmetre en un moment puntual. En l'àmbit educatiu serveix per analitzar l'educació de l'època, la ideologia que es volia transmetre, el concepte d'infant i jove, de nen i nena, etc.

Fitxa de contingut

Tipus d'anunci: reclam

Llengua: castellà

Imatge (fotografia/dibuix, blanc/negre, algun color, colors): fotografia i dibuix a tres tintes

Eslògan o text: colaboreu amb el Socorro Rojo Internacional en su labor de Ayuda al niño

A qui va dirigit: a la població de la rereguarda en general

Institució:

Any

Localitat:

Anàlisi de la imatge (impacte, color, figures, símbols, vestits):

Tot tenint present el context espai-temps, descriure els elements observant i interpretant la iconografia com a resultat d'un passat (anecdotes) i d'un present (moment ideològic, sociològic, etc.).

Anàlisi del text

Si el cartell conté un eslògan o text, anàlisi del llenguatge des del punt de vista històric, sociològic, etc.



Cartell del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU), any 1936.
Col·lecció particular

Arxiu Històric de Tarragona (AHT)

Rambla Vella, 30
43003 Tarragona
Telèfon: 977 251 010

Arxiu Històric Municipal de Tarragona (AHMT)

Plaça de la Font, 1
43003 Tarragona
Telèfon: 977 296 100

Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona (AHDT)

Santa Anna, 8
43003 Tarragona
Telèfon: 977 235 032

Arxiu de la Universitat Rovira i Virgili (AURV)

Carretera de Valls, s/n
(edifici Ventura Gassol)
43007 Tarragona
Telèfon: 977 559 507

Arxiu de l'IES Martí i Franquès

Enric d'Ossó, 3
43005 Tarragona
Telèfon: 977 240 214

Biblioteca Pública de Tarragona

Fortuny, 30
43001 Tarragona
Telèfon: 977 240 544

Biblioteca Hemeroteca Municipal

Major, 39
43003 Tarragona
Telèfon: 977 241 953

Hemeroteca Tarragona

Mossèn Ritort i Faus, 21
43002 Tarragona
Telèfon: 977 224 763



En Patufet, Barcelona, 5 de febrer de 1937. Col·lecció particular

Materials didàctics



Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Arxiu Històric de Tarragona



UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI